

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

1 · Februar 2007

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

LANDSFORENINGEN
ERHVERVSHÆMMEDE
FRA FRIHEDSKAMPEN

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen

Formand: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Næstformand: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13.

Sekretær: Kaj Christensen, Bernadotteparken 65, 4000 Roskilde, tlf. 38 19 68 06.

Kasserer: Birthe Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.

Elsebeth Amstrup Larsen, Rugmarken 61, 3060 Espergærde (indvalgt på landsmødet)

Modstandskampens Bladudvalg

Formand: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Udvalg: Claus Arboe-Rasmussen, Birgit K. Fischermann, Alfred Andersen, Anne M. Olsen.

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter. (Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Forretningsudvalg:

Formand: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup. Tlf. 32 51 50 13

Næstformand: Martin Frøland, Ellemosevej 107, 2900 Hellerup, tlf 39 68 11 525

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Engbovej 104, 2610 Rødovre. Tlf. 36 41 33 24.

Giro: 1000 780

Vennekredsens Rekreationsfond

Grundlaget for Rekreationsfonden er: Salg af frimærker med overpris i 1985 til fordel for Frihedskampens Ofre samt Tipsmidler og andre Fonde i årenes løb. Fondens midler vil kunne søges af alle danske statsborgere, der er – eller vil kunne – anerkendes i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre – paragraf 1.a.

Ansøgningsskema vil blive fremsendt ved henvendelse til kasserer Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle 111, 2665 Vallensbæk Strand, tlf. 43 54 78 36

Sidste nummer af bladet

Det gælder dog kun dem som ikke har betalt abonnement for 2007.

Hvis du ikke har betalt og dit girokort er bortkommet, kan du ringe til vores trykkeri, Fjerritslev tryk, på tlf. 98 21 22 00 og få tilsendt et nyt.

I øvrigt vil vi gerne benytte lejligheden til at sige tak for de mange frivillige bidrag vi har modtaget, samt tak til vore trofaste læsere gennem mange år og til dem som har sendt artikler til bladet. Vi håber at endnu flere vil sende os historier

fra de 5 besættelsesår, da det er vores indtryk at den del af Danmarks historie har stor interesse. Selvom der allerede er udkommet omkring 7.000 bøger om tiden 1940-45 kommer der stadig flere, og det er særlig vigtigt, at dem der har oplevet og deltaget aktivt i kampen mod besættelsesmagten og overlevet, at det også er fra jer vi skal have historien, sådan som I oplevede det. Så derfor gerne flere bidrag fra vore læsere.

Venlig hilsen

Formand Alfred Andersen

Kasserer Anne-Margrethe Olsen

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Anne M. Olsen

Ternevej 39

Snestrup

5210 Odense NV

Tlf. 66 16 56 30

REDAKTION

Claus Arboe-Rasmussen

Køjevænget 26

2791 Dragør

Tlf. 3253 12 31 Fax 3253 1531

Mail: arboe@clarpr.dk

Ans. Chefredaktør

Birgit Krasnik Fischermann

Gl. Vartov Vej 29, 2 tv

2900 Hellerup

Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Tryk A/S

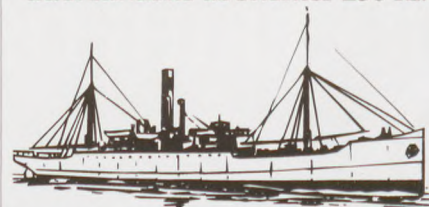
TIL ABONNENTERNE

Næste udgave er planlagt til juni 2007. Deadline herfor er 15. maj.

PRIS

200,00 kr.

udenlandske abonnenter 250 kr.

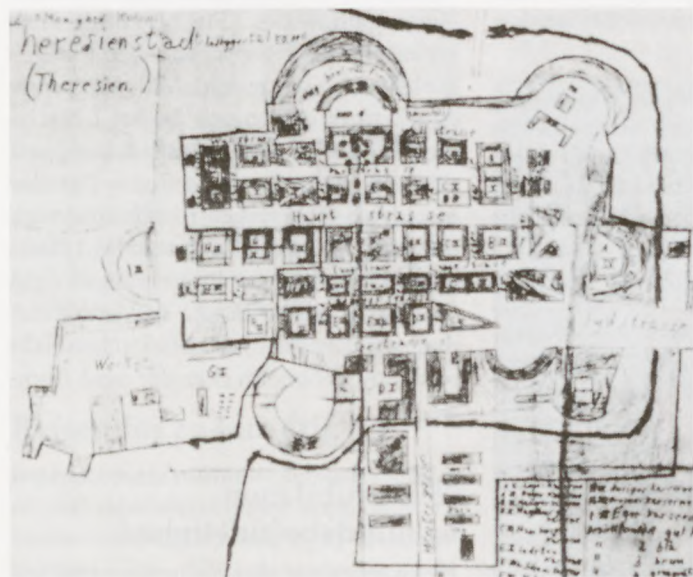
Indhold

Mange besøger Neuengammeside 4

Bladet Modstandskampen
fortsætter Side 4

Lederen. side 5

Landsmødet 2007 i Roskildeside 5

Danske tegninger
fra Kz-lejrene se siderne 12-13

Et barn på fem blev deporteret . side 6-8

Kontakt til Bergen-Belsen. side 8

Sidste studietur til
Frøslev og Neuengamme? . . . side 14-16

Tyske emigranter i Horserød. . side 9-11

Fra Slotsgade til Stutthof side 17

Rejser i 2007 side 18

Runde dageside 19

Mange har besøgt Neuengamme

Af Dagmar Mørk Jensen

Dr. Dethlef Garbe har i lighed med tidligere udsendt en rundskrivelse, som nok vil interessere en del med tilknytning til eller interesse for Neuengamme: 2006 har ikke helt stået mål med nyåbningen i 2005 efter restaureringen, men alligevel har der været mange resultaterige begivenheder.

Udstillingen "De usynlige hjælpere: Hilgunt Zassenhaus og den norske Sømandsmissions Indsats for normændene i tugthus Fuhlsbüttel 1941-1945 vakte megen opmærksomhed.

I januar udkom 10. bind af Årbogen med bidrag og historier om den national-socialistiske forfølgelse i Nordtyskland med titlen: Hjælp eller Handel? Der kom også et bind om "Redningsbestræbelser for NS-forfulgte."

Besøgstillene

Besøgstallet i Neuengamme voksede i 2005 til 65.000 alene i Hamburg, excl. Ude-kommandoerne. I 2006 vil de nå ca. 60.000. Særligt glædeligt er der heri en stigning af de grupper, der ønsker

museums-ledsagelse fra 904 grupper i 2005 til 1350 grupper i 2006.

Desværre fik vi først for to måneder siden tilsagn om tilskud fra Forbundsstaten til videreførelse af projektfinansieringen.

Men vi kan nu fortsætte udgivelsen af 130 tema-mapper og 100 biografier.

Hertil kommer en 64 sideres brochure, beregnet på besøgende på 7 sprog: Dansk, Tysk, Engelsk, Fransk, Hollandsk, Polsk og Russisk. Desuden en helt ny Internet-side på flere sprog. Adressen er www.KZ-Gedenkstaette-Neuengamme.de. Studiecetret har gennemført 2 vigtige projekter: 9 dages Tysk-Polsk Sommerakademi for lærere og "Omkring Homosexualitet I Nazismen" (1 dag). 8.-10. dec. afholdtes tema omkring Ude-kommandoer "Steder med Nazi-storprojekter i offentlig regi, dengang og i dag". Det fandt sted i Bremen. Som i Bremen-Farge indvies også en fast udstilling, næste år. Andre steder, som Ladelund, Kaltenkirchen, Saltbostel og Wöbbelin sker der også fremskridt.

Bladet Modstandskampen 1940-45 fortsætter

Bladet Modstandskampen fortsætter uændret i sin oprindelige form. Den planlagte fusion med FV bladet, der udsendes af Frihedskampens Veteraner, er blevet udskudt indtil videre. De to organisationer har ikke helt kunnet finde fodslag om alle forhold ved en bladfusion, så indtil disse ting er faldet på plads, vil begge organisationer fortsat udsende hvert sit blad.

Det er lidt ærgerligt, at parterne ikke endnu har kunnet finde sammen, da det vil styrke kvaliteten af informationen om modstandskampen, netop ved en bladfusion. Vi vil naturligvis her i Modstandskampen følge de videre forhandlinger.

Som sagt fortsætter Modstandskampen i sin oprindelige form. Samtidig er det lykkedes redaktionen at knytte kontakt til lederen af Horserød Museet, Torben Ulrik Gulnov, der i 2007 vil skrive om museet og det spændende historiske arbejde, der bliver gjort her. Første afsnit fra Horserød Museet handler om de tyske emigranter i perioden 1940-41, der bringes i dette nummer.

Modstandskampens redaktion håber, at netop fokus på det historiske område vil få læsere og andre interesserede til at reagere med syns-

FV Bladet og Modstandskampen fusioneres alligevel ikke foreløbigt.

punkter og holdninger til artikelserien fra Horserød. Send meget gerne dit bidrag til Claus Arboe-Rasmussen på email arboe@clarpr.dk eller til Køjevænget 26, 2791 Dragør. Tlf 3253 1231

Red.

25 års jubilæum og mindehøjtidelighed

18. oktober var det 25 året for indvielsen af Dokumentenhaus i Neuengamme. På rådhuset deltog kultursektor Dr. Karin von Welck og medlemmer af Amicale International. Her noterede man sig særligt, hvordan rekonstruktionen af lejren går videre.

Det 48000 kvm. land, der hidtil har delt lejren, bliver inddraget. Dette støttes af forbundsstaten.

Dermed ophører Justitsvæsenet med at bruge lejren og Amicalen holder derfor det 19. maj 2007 en mindehøjtidelighed.

Allerede den 11. jan. 2007 åbnede udstillingen: Tegningerne lever.... der også indeholder mange danske fangers tegninger.

De vil senere blive udstillet flere steder. Der bliver også et omfattende katalog over tegningerne. Læs mere herom på side 12+13.

Leder:

"At rejse er at leve eller dø"

Hans Christian Andersen, vor verdensberømte eventyrdigter, skrev engang de berømte ord "At rejse er at leve" i sine rejseberetninger. En sætning, der gennem årene er blevet brugt og misbrugt. For de seks millioner jøder, der i perioden 1941-45 begav sig ud på en rejse med et slutmål til én af Hitlers koncentrationslejre, havde den en katastrofal mening, når de blev stuvet op i kreaturvognene og sendt til udryddelseslejrene.

Ufattelig er de rædselsberetninger og reportager, der senere blev rullet op overfor krigsforbryderne ved Nürnbergprocessen i 1945. Det er derfor med varsomhed, jeg benytter vor danske eventyrdigters ord, men for læsere af bladet Modstandskampen har sætningen alligevel en mening med livet. For heldigvis kan vi i dag via øjensvidneskildringer lære om fortiden.

Rejsen for en fem årig

Jeg har i dette nummer af bladet samlet en del rejsebeskrivelser, som både vil vække eftertanke, men også erindringer og minder. For uden minder ingen fortid. Danmark har netop her først på det nye år markeret sin Holocaustdag,

hvor Undervisningsministeriet har gjort meget for at fortælle vore skoleelever om de ufatteligt skrækkelige ting, der skete. En af de tankevækkende og gribende beretninger står Modstandskampens egen Birgit Krasnik Fischermann for. Fortællingen om den 5-årige Birgit, der bliver deporteret til Theresienstadt i Tjekkoslaviet. En historie, som skolebørnene i Odense sad musestille og lyttede til sidst i januar på Holocaustdagen.

Man bliver også musestille, når man betragter tegningerne af de to tidligere kz-fanger, Carl A. Sørensen og Erik Tanne, som blev fanget af Gestapo og sendt til Neuengamme og Hannover-Stöcken kz-lejrene fra august 1944 til midt i april 1945. Tegningerne kan ses på Hamburg Rådhus, hvor særudstillingen Die Zeichnung Überlebt vises.

Rejsen til svagbørnskolonien Horserød

Som noget helt nyt i Modstandskampen har vi fået fængselsfunktionær og museumsleder Torben Ulrich Gulnov til at fortælle om Horserødslejrens spændende historie. I dette nummer sætter han fokus på en rejsestrøm, der

Det berømte foto fra 1943, med den lille jødiske dreng og hans familie før rejsen mod et ukendt mål.

gik den modsatte vej, nemlig fra Tyskland til Danmark, hvor mere end 1000 tyske emigranter i perioden 1933-41 ankom til svagbørnskolonien Horserød i Nordsjælland.

Endelig skriver Mogens Henrik Nielsen om Sjællandsgruppens planlagte rejse til Neuengamme, Meppen/Veresen og Dalum til august i år, og ledelsen af den tyske tidligere kz-lejr Bergen-Belsen har en kraftig opfordring til danskere, der har været fanget her, om at bidrage med erindringer for eftertiden. Jo, dette nummer af Modstandskampen er fyldt med rejseberetninger.

Landsmødet i Roskilde 22. august i år

Landsforeningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen 1940-45 holder landsmøde hvert andet år i august. De seks lokalafdelinger, to på Sjælland, to på Fyn og to i Jylland, skiftes til at arrangere mødet.

Nu er det Sjællandsafdelingens tur. Forberedelserne begyndte allerede i foråret 2006, hvor Sjællandsafdelingens bestyrelse nedsatte et lille udvalg til at forberede stævnet. En af opgaverne var at finde en by med egnede lokaler til mødet, som traditionelt indledes med en lille frokost for deltagerne, hvorefter der er plenum om eftermiddagen med generalforsamling. Dagen slutter med en festmiddag med festtaler og under-

holdning, hvis økonomien tillader det. Endelig skal der være overnatningsmuligheder, da deltagerne kommer fra hele landet.

For at billiggøre mødet søges om støtte fra forskellige fonde. Der findes mange fonde, men kun få der kan og vil hjælpe. Endelig skal man finde en festtaler og underholdning før landsforeningen kan tilrettelægge selve mødet med dagsorden m.m.

Der har været nok at lave for det lille udvalg, men alle disse ting er nu ved at være på plads. Der er truffet aftale med et konferencehotel i Roskilde, festtaler er fundet og underholdning engageret, således at vi snart kan udsende materi-

ale med program og priser til lokalafdelingernes formænd, som så formidler det videre til deres medlemmer.

Alle foreningens medlemmer kan deltage, men der er kun 5 medlemmer fra hver afdeling, der kan være delegeret med stemmeret på selve mødet.

Vi regner med at udsende materialet med program og priser o.1.juni med tilmeldingsfrist 15.juli

På gensyn

M.H.Nielsen, Formand
for Sjællandsafdelingen
Kaj Christensen, Bestyrelsesmedlem

Et barn på 5 år

Birgit Krasnik Fischermann var 5 år, da hun og hendes familie blev taget i København af tysk Gestapo og deporteret til Theresienstadt i Tjekkosllovakiet, i dag Tjekkiet. (Artiklen er tidligere bragt i "Pigtråd-Gestapofangen" i oktober 1983).

Birgit var først på året i Odense i anledning af Holocaustdagen, hvor hun fortalte to sjetteklasser og en niende klasse om sine oplevelser.

Af Birgit Krasnik Fischermann

I begyndelsen af oktober 1943 blev jeg sammen med mine forældre og mange andre danske jøder ført til Theresienstadt i Tjekkosllovakiet. Jeg var lige blevet 5 år, og de ting jeg kan huske, vil jeg nok betegne som et barns glimtvisse erindringer.

Det begyndte med, at min far pludselig var væk – han kom ikke hjem for at sove – og det var aldrig sket før. Min mor talte med min morfar om det, og han sagde, at hun ikke skulle være nervøs, min far havde jo ikke noget med politik at gøre, så der skete ham ikke noget. Vi gik på politistationen, der sagde man, at hvis min far var hos det danske politi, så var han sikker, men var han havnet hos tyskerne, så var han fortabt.

Derefter gik turen til Dagmarhus, min mor forhørte sig der. Jo, hvis min mor ville se min far, kunne hun jo komme den samme aften og tage mig med, så kunne vi hente min far. Igen spurgte mor min morfar, hvad hun skulle gøre. "Gå bare derhen, de gør jer ikke noget, vi har jo ikke noget med politik at gøre".

Nå, men om aftenen begav vi os til Dagmarhus. Vi blev modtaget af en dansktalende mand i uniform, han viste os ind et mørkt rum. Der kunne vi vente, til min far kom. Men jeg blev bange og gav mig til at skribe. Så blev vi ført op ad en hel del trapper, og endelig kom vi til et værelse, hvor der sad en del mennesker, som vi kendte – de var også blevet tilsagt for at hente deres pårørende. Vi ventede og ventede, og til sidst kom nogle soldater og fortalte os, at vi skulle ud at køre. Jeg troede, at vi nu skulle se min far og spurgte om det – men min mor rystede fortvivlet på hovedet. Hun sagde, at jeg skulle være stille.

Min første køretur i lastbil

Min første køretur med en lastbil med presenning over gik fra Rådhuspladsen og til Langelinjemolen. Hvis jeg ikke havde set, hvordan de voksne så på hinanden – de var mærkeligt stille – så

Birgit som 5-årig.

ville jeg nok have syntes, at turen var sjov. Tænk at køre i lastbil – hvor spændende. Netop denne aften var det det jødiske nytår, hvor man samles med familien for at ønske hinanden alt godt i det nye år.

Vi ankom til molen. Det var en kold og blæsende aften. Jeg havde en tynd sommerfrakke på og ingen hue – den havde vi glemt i farten, så en større pige gav mig sin – en blå hue med røde prikker. De tyske soldater havde geværer, og de gav os besked på at stå stille.

Vi stod der meget længe – med ansigterne mod vandet – til sidst begyndte jeg at græde, alt var så underligt fremmed for mig.

Senere fik vi ordre til at gå om bord i nogle store grå skibe, jeg vidste først senere at det var krigsskibe. Vi blev gennet helt ned i bunden af skibet, og da der var nogle, der spurgte, hvor man skulle sætte sig – fik man besked på enten at sætte sig – eller lægge sig på gulvet.

Min far, som jeg ikke havde set i flere dage, havde sammen med andre besøgt en fisker for at få ham til at sejle os til Sverige, men en eller anden fortalte tyskerne, hvad der foregik, og de blev alle afhentet og anbragt i Vestre Fæng-

blev deporteret

sel til forhør. Da han kom til krigsskibet, så han så underlig ud – jeg var jo ikke vant til at se min far ubarberet og snavset. Så ankom min morfar og mormor med deres blomstrede dyner – og min morfar bar på sine bønnebøger.

Vi sejlede meget længe, syntes jeg, og da vi skulle i land, fik jeg at vide, at vi var i Tyskland. Vi stod et sted, hvor vi alle skulle ned ad en frygtelig landtrappe af jern. På jorden på en blåstribet madras lå en gammel hvidhåret dame, hun havde nattoj på og var lænket til madrassen.

Min mor, der var gravid og meget svimmel, var bange for at falde ned ad den lange trappe, men ned det kom vi – vi skulle.

Togturen

Der holdt et langt tog – men alle vognene var kreaturvogne – dem skulle vi ind i. De voksne blev helt tossede – de råbte og skreg og nægtede at gå op i vognene, men soldaterne og deres hunde sørgede for, at alle kom ind, dørene blev lukket, og toget satte sig i bevægelse.

Jeg har ikke nogen erindring om, hvor længe vi kørte, men en gang eller to stoppede man, for at vi kunne komme på toilettet – det var ude i grøfterne eller på marken – og tyskerne holdt øje med os. Jeg sagde til min mor, at jeg ville vente, til der kom et rigtigt toilet, men hun så bare på mig og sagde, at det skulle jeg ikke regne med, at der var, der hvor vi skulle hen – så jeg gjorde som de andre.

Da vi havde kørt i lang tid, holdt toget, og vi fik besked på at komme ud af vognene, vi blev talt, og så skulle vi gå og gå. Pludselig var der lange rækker af mennesker, der stod og ventede – endelig kom turen til os – man skulle aflevere alt, hvad man havde af værdi, også et lille glasarmbånd med små hjerter, som jeg havde om håndleddet – måtte afleveres. Derefter fik de voksne udleveret noget stof – en stjerne – den skulle man bære uden på sit tøj. Jeg fik også en, på stjernen stod "Jude".

Der var danske børn på min alder og nogle der var ældre. Der var også børn fra andre lande, nogle havde en far eller

en mor, andre havde slet ingen slægtninge. En pige jeg legede med, var så uheldig at få lus – der var nemlig masser af utøj, lopper og lus i lejren – hun blev klippet helt skaldet, og jeg syntes, det var synd for hende, så hun fik den blå hue med de røde prikker, så kunne man ikke se så meget af hendes bare hoved. Hun bar den altid, også når hun sov.

En dag var hun væk – som så mange andre – der pludselig var borte.

Spædbørnshjemmet

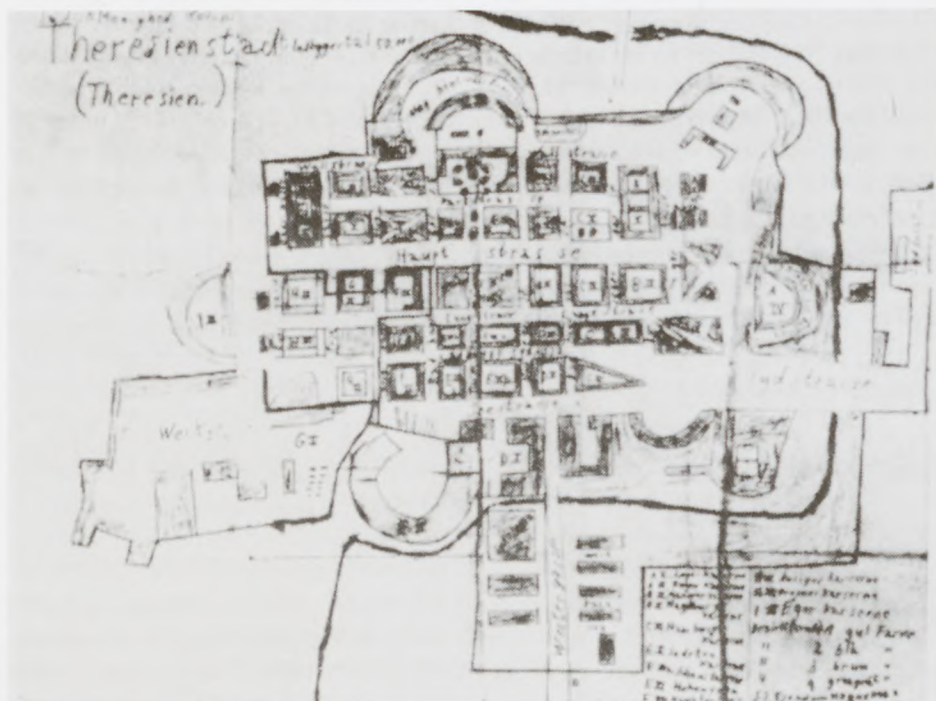
Min bror blev født i februar 1944 – og medens min mor ventede ham, boede hun i et hus, man kaldte spædbørnehjemmet. Der fik jeg også lov at bo, indtil min bror blev født. Min far boede i en barak et andet sted i lejren – han havde været alvorligt syg inden vi kom til Theresienstadt, og skulle have været på rekreation. Jo tak, det var en køn rekreation – han kom til at arbejde meget hårdt i stedet for.

Min bror var ret ofte syg – så at han i det hele taget overlevede var et mirakel. De første ord han lærte at sige var luftalarmslyde, og de første 4-5 år af hans liv var han menneskesky. Når der kom gæster til os, satte han sig ude i

korridoren med en frakke over sit ansigt – og han kom først frem, når gæsterne var gået. Det samme gentog sig, når han skulle ud at lege med de andre børn. Hvis deres forældre sad i vinduet for at se på, kom han styrtende ind igen og ville ikke ud mere den dag.

Da den danske kommission i juni 1944 skulle ankomme til lejren – blev der malet og pudset på overfladen. De gamle og svage, og dem der var meget afmagrede, fik ikke lov at komme i nærheden af kommissionen. Der blev specielt lavet en legestue – eller et legehus – med fine blanke gyngeheste og alskens legetøj. Der blev endda lavet et udendørs brusebad – til børn. Alt dette fik vi kun lov at benytte den ene gang,

Børnetegning fra Theresienstadt.

så snart kommissionen var taget af sted igen, blev alt lukket og låset, og så kunne vi stå og kigge ind ad vinduerne til hele herligheden.

Børnetransporten

I foråret 1945 – ganske kort tid før krigen var slut – rygtedes det, at en transport med mange, mange tusinde børn skulle afgå fra Theresienstadt – rygtet talte sandt. De voksne hjalp børnene med deres få ejendele – og så var de borte. Mine forældre havde hentet mig på det børnehjem, hvor jeg var nødt til at være efter min brors fødsel. De var nervøse for, at jeg skulle komme med den transport ved en fejltagelse – det var jo sådan, at de danske statsborgere havde en særstilling, vi blev ikke sendt videre til andre lejre – men blev i Theresienstadt.

Dette børnehjem var et frygteligt sted, men forstanderparret tog sig meget af mig, og det blev de andre børn, som ingen forældre havde mere, selvfølgelig meget gale over. Så de drillede mig, bl.a. ved at tage en lille taske, som min moster i Sverige havde syet til mig af små lapper i forskellige farver, fra

mig. Måske var der en blyant – eller en kartoffel i – jeg kan ikke mere huske det. De lagde den om bag en mægtig stor gloende kakkelovn og forlangte så, at hvis jeg ville have den, måtte jeg selv hente den.

Til min 6 års fødselsdag fik jeg en gave, en af mine mostre havde en mariekiks – den gav hun mig.

En dag kom min far og hentede mig – han havde en blå hat på – sådan en hat som han plejede at have på, når han f.eks. skulle i synagogen – en hat, hvor der rundt om skyggen var et blankt bånd. Jeg huskede at han også havde haft den samme hat på, da vi kom til lejren, dengang sagde han til mig: "Jeg tager først denne hat på igen, den dag vi skal hjem". Han viste mig en hvid bus med et rødt kors – og han sagde, at denne vil køre os hjem til Danmark. Jeg troede ikke på, at det var sandt.

De Hvide Busser

Vi blev alle samlet i et stort lokale – hvor vi fik besked på at vente. Hele natten var jeg bange og kastede op og havde forfærdelig ondt i maven. Men omsider kom det øjeblik, da vi kunne sætte os

op i busserne og køre væk fra dette forfærdelige sted, hvor vi var blevet tvunget til at være i 18 måneder.

Jeg kan ikke huske, hvor mange busser der var – men da vi havde kørt længe – kom min far pludselig i tanker om, at vi jo havde lagt min lillebror op i nettet, hvor man plejer at lægge bagage – og vi havde helt glemt ham i forvirringen – han hang så underligt med hovedet, så de skyndte sig at give ham noget vand at drikke – og ganske langsomt kom han til sig selv.

Vores buschauffør havde ikke sovet i mange dage – han faldt i søvn, medens vi kørte – resultatet var, at han kørte ind i en lygtepæl. Det var midt om natten, og selvfølgelig troede alle, at det var en bombe. Vi måtte hurtigt over i en af de andre busser – og der var jo fyldt nok op i forvejen – så der blev jo lidt knurren, men det gik da over igen, og så fortsatte turen hjem til Danmark.

Vi skulle i karantæne i Sverige – i Tylösand – i nogle uger, inden vi skulle tilbage til Danmark, og der udbrød en mæslinge-epidemi, så de fleste af os børn var alvorligt syge – maden kunne vi jo ikke tåle – alt skulle i gang igen, men ganske langsomt.

Bergen-Belsen vil i kontakt med overlevende

Af Kaj Ejlertsen

I bladet Modstandskampen 1940-45 3. oktober 2006 var der en artikel om pilgrimsrejsen til Bergen-Belsen. Her fik vi god kontakt til lejrens ledelse, der gerne vil i kontakt med tidligere danske fanger. Nu har ledelsen sendt dette brev.

Vedrørende projektet "Hvordan tidligere fanger håndterer erindringer/mindet om Bergen-Belsen" fra Stiftelsen Niedersächsisches Historisches Museum, vil vi gerne i kontakt.

Historien om Bergen-Belsens krigsfanger og kz-lejr har været og vil blive holdt i live gennem den historiske lokation Bergen-Belsen, men også gennem overlevende, deres pårørende samt "befriere" og deres relationer. Som et resultat af projektet "Historien om P.O.W Camps Bergen – Belsen, Oerbke and Wietzendor", hvor der

skrives om de enkeltes håndtering af erindringer/minder fra Bergen-Belsen og lejr II, er der kommet nye historiske data. Blandt andet om at skabe en identitet for de forskellige grupper af overlevende, pårørende til de myrdede, næste generation samt for de der befriede lejren såsom soldater, sygeplejerske etc.

Erindringer

Projektet skal ikke kun undersøge måderne for erindring om de fysiske steder for de overlevendes emigration men også erindringerne om befrierne. Her rejser der sig et vigtigt spørgsmål. Er der overhovedet skabt mulighed for erindring? Hvilke punkter for erindring er etableret?

Det kan være gendannelse af mindesteder som etablering af veteranforeninger, biblioteker og arkiver.

Ligeledes er det vigtigt at få beskrevet relationer mellem overlevendes foreninger og veteranforeningerne. Er der blandt bladet Modstandskampens læsere nogle, der har interessant data kan man skrive til Bergen-Belsen på tysk eller engelsk eller sende sit brev til Kaj Ejlertsen, som så vil sende det videre.

Bergen-Belsens ledelse vil meget gerne i kontakt med personer, der har arkiver, biblioteker, udstillinger eller aktiviteter relateret til Bergen-Belsens fanger, befriere eller disses foreninger.

Thomas Kubetzky
Stiftung niedersächsische
Gedenkstätte
29225 Celle/ Welfenmallee 32,
Deutschland
tlf ++49(0) 5141-933 55-0
email info@stiftung-ng.de
hjemmeside stiftung-ng.de

Tyske emigranter i Horserødlejren 1940 – 1941

*Af fængselsfunktionær og
museumsleder Torben Ulrich Gulnov*

1933 overtog Adolf Hitler magten i Tyskland.

Fra starten af sin magtovertagelse gjorde Adolf Hitler det klart, at personer med jødisk og socialistisk mening og baggrund ikke kunne tolereres i det nye tyske samfund. Af den grund begyndes en menneskejagt på disse personer.

I romanen "Flugten" af Salli Besiakov bliver det beskrevet, hvordan to tyske barndomsvenner bliver adskilt, fordi den ene – Norbert Kahn – er af jødisk oprindelse, medens hans kammerat bliver involveret i det tyske nazistparti og får en brun skjorte på. Norbert Kahn emigrerer til Danmark for at få en landbrugsuddannelse. Norbert Kahn får bopæl i "Tysklejren" i Horserødlejren i 1937, medens han er under uddannelse.

I perioden mellem 1933 til 1940 ankommer ca. 1000 emigranter til Danmark, og sådan som systemet fungerer i dag, skulle emigranterne også dengang fremvise legitimation hos det lokale politi for at få opholds- og arbejdstilladelse.

II. Verdenskrig startede i 1939 med at Tyskland, på baggrund af falske beskyldninger, angreb Polen, og samtidig med dette foregik kom et krav fra den tyske regering til den danske regering, at alle de tyske emigranter, som havde bosat sig i Danmark, skulle anholdes med det formål, at de skulle deporteres retur til Tyskland.

En opgave til dansk politi

Den danske regering gik ind for "samarbejdspolitikken", så derfor fik det danske politi tildelt opgaven.

I bogen "De Forrådt" af Leif Larsen og Thomas Clausen bliver beskrevet, hvem og hvor mange der i perioden 1939 – 1940 bliver anholdt.

Det vides, at på Vestre Fængsel er 23

emigranter blevet indsat, men deres skæbne er ukendt.

Danmark blev besat af Tyskland om morgenen 9. april 1940 og 10 dage senere (19. april 1940) kom den tyske besættelsesmagt med et krav til den danske regering, at nu skulle der gøres noget ved de tyske emigranter. Det danske politi blev herefter sendt ud til de nedskrevne adresser, som politiet havde i deres kartoteker. Hvis politiet ikke traf vedkommende hjemme, bad politiet om, at han skulle henvende sig på politistationen til en "genregistrering". Flere af emigranterne fulgte naturligvis denne opfordring, idet de jo havde en lovlig opholds- og arbejdstilladelse.

Der skulle bruges et sted, hvor man kunne opbevare alle disse anholdte, og derfor blev den danske regering bedt om at fremskaffe den fornødne plads med tilhørende personale til opgaven.

Vicefængselsinspektør Alfred Klaudius Bentzen

Vicefængselsinspektør A. K. Bentzen holder tale til 41 emigranter 2. august 1941.

Meddelelse Nr. 4

Der er indtil videre fastsat følgende Regler vedrørende Besøg og Brevveksling:

1. De indsatte og de besøgende maa under Besøget nøje rette sig efter de Anvisninger, der gives dem af den Funktionær, der har Tilsyn med Besøget.
2. Saafremt de besøgende ønsker at tale med Lejrens Leder, meddeles dette ved Besøgets Begyndelse.
3. Saaavel de indsatte som de besøgende maa under Besøget kun benytte dansk Sprog.
4. De indsatte maa under Besøget ikke modtage noget fra de besøgende, men alt hvad disse ønsker overgivet til de indsatte, skal afleveres til Lejrens Personale. Undtagelse gøres dog med Hensyn til Frugt og lignende, der fortæres under Besøget.
5. For at lette Ekspeditionen af ankomne Breve bør de indsatte opfordre deres paarørende, som skriver Breve til dem, til øverst paa Brevets første Side at skrive Afsenderens Navn og Adresse og til ikke at anvende gotisk Skrift.

Emigrantlejren i Horserød

pr. Helsingør

, den 28. August 1940

Bentzen

Svaghørnskolonien i Nordsjælland

I Direktoratet for Fængselsvæsenet sad direktør Hans Tetens med opgaven og fandt ud af, at i Nordsjælland i nærheden af Helsingør var en svaghørnskoloni. Direktør Hans Tetens beordrede en vicefængselsinspektør på Vestre Fængsel – Alfred Klaudius Bentzen – til at lede denne Horserødlejr, "og få det bedste ud af den forretning".

Der skulle bruges danske fængselsbetjente som vagter, og derfor blev 19 danske fængselsbetjente udkommanderet fra deres "hjemanstalt".

Køkkenmester Børge Rasmussen beskriver i sine erindringer om tiden under den tyske besættelse af Danmark 1940–1945, at han havde tjeneste på

Psykopatforvaringen i Herstedvester, og en dag blev han kaldt ind til vicefængselsinspektør Worm, som ville høre, om Børge Rasmussen kunne tænke sig frivillig arbejde som kok i en tiltænkt lejr. Børge Rasmussen svarede ja, men stedet var hemmeligt, og han ville få besked senere.

En dag blev Børge Rasmussen kaldt til fængselsassistent Henry Rasmussen, som meddelte, at Børge Rasmussen var udtaget til kok i en hemmelig lejr. Han skulle møde om lørdagen samme uge på Københavns Hovedbanegård om middagen, medbringende beklædning, gummistøvler og lign. samt være klædt i fængselsuniform.

På banegården mødtes nu kolleger fra Vestre Fængsel og Statsfængslet i Vridsløselille. De rejste med tog til Hel-

singør, hvorfra de blev transporteret med biler til Horserødlejr.

Opsyn med tyske emigranter

I Horserødlejr mødte de vicefængselsinspektør Bentzen, som fortalte, at de skulle have opsyn med tyske emigranter, som var flygtet fra Tyskland i 1933 under Hitlers magtovertagelse og nu boede i Danmark. Så snart de fik fri fra dagens tjeneste, kunne de ringe hjem til deres hustruer og fortælle, hvor de var samt deres adresse.

Ifølge tysk opfattelse var det antal anholdte ikke nok, så derfor indledtes i august 1940 en mere aggressiv fremgangsmåde, idet der blev indledt en menneskejagt på de tyske emigranter.

Børge Rasmussen skriver videre, at de internerede var behagelige folk og meget nemme at omgås. De samledes i deres fritid og sang flerstemmige tyske sange, som lød meget smukt og tit samledes der publikum på vejen. Publikum nød sangene.

Husordenen

Alfred Klaudius Bentzen havde fra Direktoratet for Fængselsvæsenet fået en husorden, som Bentzen valgte at følge til punkt og prikke. I de tilfælde, hvor denne husorden ikke opfyldte Bentzens krav, lavede Bentzen regler, som skulle følges.

I meddelelse nr. 4 af 28. august 1940 underskrevet af Bentzen står under punkt 3: "Saaavel de indsatte som de besøgende maa under Besøget kun benytte dansk Sprog", og under punkt 5: "For at lette Ekspeditionen af ankomne Breve bør de indsatte opfordre deres paarørende, som skriver Breve til dem, øverst paa Brevets første Side at skrive Afsenderens Navn og Adresse og til ikke at anvende gotisk Skrift".

Disse strikse regler har voldt mange problemer for de internerede, som i flere tilfælde endnu ikke havde lært at skrive og tale dansk. Hvis reglerne ikke blev fulgt, kunne besøget afbrydes og nye besøg kunne nægtes.

Børge Rasmussen hørte gennem sine køkkenfolk (de internerede) rygter om de tyske koncentrationslejre og om mishandlinger og tortur, og blev overbevist herom gennem køkkenfolkene. En af de internerede – Klemann – viste sin ryg, hvor et hagekors var brændt ind med glødende cigaretter.

Emigranterne går til busserne.

Deportationen

2. august 1941 kom ordren om, at de resterende 41 emigranter, som var i Horserødlejren, skulle deporteres til Tyskland. Der var ankommet 2 busser til at klare transporten til Vestre Fængsel. Her blev emigranterne udsat for en intens undersøgelse, og det viste sig, at der var 4 jøder blandt dem. Disse 4 jøders skæbne er uvis, idet det ikke vides, om de er blevet løsladt eller om de er udskibet fra Københavns Frihavn til en koncentrationslejr. De resterende 37 er med tog blevet kørt til en by i Tyskland, hvor der var oprettet en krigsret. Ved ankomsten til denne krigsret blev én af de 37 udtaget og skulle fungere som anklager for sine 36 "kammerater". Det er beskrevet, at denne person var en, som tyskerne havde placeret som spion, og der blev ikke levnet nogen nåde. Ca. 14 blev henrettet med det samme, medens resten blev idømt lange tugthus-

straffe op til 15 år.

Nogle havnede i koncentrationslejr, medens andre blev sendt med straffekompanier til Østfronten eller til Syd-europa for at bekriige partisaner i Jugoslavien og Grækenland. Atter andre blev henrettet vilkårligt eller døde under fangenskab. At mange klarede sig gennem ophold i fængsler, tugthuse, koncentrationslejre og kamphandlinger ved fronten må betegnes som et mirakel.

Det glemte arkiv

1995 blev en gemt og glemt kasse med 72 journaler fra Horserødlejren indleveret til Landsarkivet for Sjælland. Disse 72 journaler danner grundlag for føromtalt bog "De Forrædte", og er et vigtigt grundlag for fortællingen om den skæbne, som mødte de tyske emigranter.

Vicefængselsinspektør A. K. Bentzen stående ved busdøren.

Afgang til en ukendt skæbne.

Lidt om forfatteren

Museumsleder,
fængselsfunktionær
Torben Ulrich Gulnov
Horserødlejrens Museum
Tlf. 7255 2047
Esrumvej 367, 3000 Helsingør

56 år, udlært teknisk assistent, indkaldt som soldat i 1970 – BornholmsVærn – Telegrafkompagniet, sergent samme sted 1971 – 1972.

Ansæt som teknisk assistent i et entreprenørfirma i Greve, fængselsbetjent på prøve 1. januar 1974 ved Københavns Fængsler.

Fastansat 1976 ved Københavns Fængsler. Fængselsoverbetjent 1983.

Titlen fængselsoverbetjent blev lavet om til fængselsfunktionær ca. 1984.

Fængselsfunktionær i Statsfængslet ved Horserød 1986 – 1987.

Fængselsfunktionær ved Københavns Fængsler 1988 – 1992.

Fængselsfunktionær ved Arresthuset i Helsingør 1992 – 2002.

Flexjob ved Statsfængslet ved Horserød i Horserødlejrens Museum.

I Kriminalforsorgen er oprettet Fængselshistorisk Selskab. Deltagerne i dette selskab bliver kaldt Museumsnisser, hvor lederen af selskabet er direktøren for Kriminalforsorgen William Rentzmann, så han må være Overnissime.

Danske tegninger fra

Af Carl A. Sørensen og Erik Tanne, Hanover-Stöcken gruppen

De tre overlevende tegnere Agnes Lukacs, Carl A. Sørensen og Erik Thanne.

Den 11. januar 2007 åbnede en udstilling på Hamburg Rådhus med titlen: "Die Zeichnung überlebt". Udstillingens formål var at vise tegninger, udført og fremskaffet af tidligere KZ-fanger, til alle, der måtte have interesse i at se disse, og for at kunne læse og høre om deres tilblivelse.

Udstillingen var tilrettelagt af den tyske kunsthistoriker dr. Maike Bruhns fra Hamburg, dr. Deltgef Garbe, leder af Gedänkstätte Neuengamme og støttet af Præsidenten for Der Hamburgischer Börgerschaft. Som særligt indbudte gæster og eneste overlevende tegnere var vi tre indbudt, nemlig Agnes Lukacs fra Ungarn og så vi to fra Danmark. Andre interesserede fra Danmark var Mai Ulrich, datter af Per Ulrich og Ejgil Mahler, søn af Poul Eduard Mahler.

Udstillingen i Hamburgs Rådhus. Foto Ejgil Mahler.

kz-lejrene

Selve udstillingen var arrangeret i den store rådhusal, hvor der var opstillet seks søjler med hver 6-8 store plancher. Hver planche indeholdt et fotografi af tegneren, en biografi og endelig et udvalg af tegninger. Udført af de pågældende. Søjlerne var forsynet med navne på de lande, hvorfra tegnerne kom, og det var fra Frankrig, Holland, Norge, Rusland, Ungarn, Tyskland og Danmark.

Udover dette var der opstillet et tv, på hvilket der vistes videofilm på 20 minutter. Det var interviews og beretninger af Agnes Luckacs fra 2005, Carl A. Sørensen og Erik Tanne fra 1989-90 og af Per Ulrich fra 1991. Per Ulrich døde i 1994.

Møde med præsidenten

Dagen forløb ellers sådan, at vi tre var blevet bedt om at give møde på rådhuset kl. 9 om morgenen, og her blev vi interviewet til Nord Deutcher Rundfunk i forbindelse med vore tegninger. Kl. 10.30 var vi tre med følge inviteret til en lille sammenkomst med præsidenten, hvor vi hver fik overrakt en lille fin æske med en medaljon til minde om dagen. Kl. 11 kom vi til Kaisersaal, hvor der var samlet et par hundrede tilhørere. Her talte blandt andre præsidenten for Hamburgischen Bürgerschaft, dr. Maike Bruhns og Agnes Lukacs.

Efter dette gik turen tilbage til udstillingen, hvor rigtig mange mennesker var kommet, og vi fik talt med mange, der gerne ville høre mere fra de tre overlevende fanger og tegnere. Det var både anstrengende og på sin vis en gripende oplevelse, for vi følte, at alle viste os en vis form for taknemmelighed ved vor blotte tilstedeværelse.

Efter et måltid mad og et kort hvil på hotellet, skulle vi atter tilbage til rådhuset. Her fik vi fra kl. 17 en grundig rundvisning i dette prægtige byggeri og fik fortalt dets historie. Kl. 18 skulle vi atter mødes i en mindre sal på rådhuset. Her talte Dr. Maike Bruhns, Dr. Ditlef Garbe, Agnes Lukacs og vi to. Vi

Bogens forside tegnet af Per Ulrichs.

var i forvejen blevet bedt om at holde en lille tale over emnet "Tilværelsen i KZ-lejrene". Bagefter kunne publikum stille spørgsmål til os. Hele seancen varede et par timer, og vor opgave på rådhuset var slut. Efter et måltid mad på en restaurant kunne vi drage til hotellet og næste dag rejste vi hjem.

Bog på 375 sider med 300 tegninger

I forbindelse med udstillingen har Dr. Maike Bruhns skrevet et værk i form af en bog på 375 sider og med mere end 300 tegninger. Det har taget år og dag at fremstille den. Sidst i bogen skriver Maike Bruhns en tak til alle, pårørende, private, institutioner og museer, herunder i høj grad Gedänkstätte Neuen-

gamme, uden hvis hjælp værket aldrig var blevet fuldført.

Bogen er et historisk værk og et samlingsobjekt for alle, der har eller har haft tilknytning til tiden og kan være af historisk interesse for efterkommere og mange andre. Det er et righoldigt værk med grusomme tegninger og forklaringer, men det kan jo ikke være anderledes. Bogens forside er tegnet af Per Ulrich, som også har givet bogens titel "Die Zeichnung Überlebt".

Vi kunne forestille os, at ikke så få kunne være interesseret i at eje bogen. Man kan f.eks. skrive til

Edition Temmen, Hohenlohe Str, 21, 28209 Bremen eller e-maile til C.Schottes@Edition-Temmen.de. Prisen er 19.90 Euro.

Sidste studietur til Frø

Sidste efterår tog en gruppe ledere og medarbejdere fra Bernadottgården i Roskilde endnu engang på en studietur til Frøslev og Neuengamme. Det var 15. gang, vi var af sted.

Af Emmy Reitoft

Rejselederen havde udarbejdet mapper til deltagerne, og der blev afholdt en forberedelseftermiddag, hvor vores guide, Mogens Henrik Nielsen - selv tidligere fange fra Frøslev og Neuengamme - gennemgik KZ-lejrsystemet og hvilke forhold, der generelt var med

til at give fangerne de store fysiske og psykiske problemer. Mogens Henrik havde bl.a. kogt kartoffelsuppe og havde en humpel rugbrød med til at illustrere, hvor lidt mad fangerne fik at overleve på til et døgn.

Fredag d. 29. september

Om morgenen mødtes 21 forventningsfulde deltagere på Bernadottgården.

Turens første mål var Frøslevlejren, men først måtte vi gøre et kort ophold i Christiansfeld, for at proviantere til de følgende dages frokostborde. Ankommet til Frøslevlejren samledes vi ved Mindestenen for de deporterede, som ikke kom hjem. En af turens deltagere lagde her en buket, og vi sang et vers fra "Det haver nyeligen regnet": "Og de troede, at hjertebånd kan bryde...".

I Røde-Kors barakken fortalte Inga Hartmann Frøslevlejrens historie. I museumsbarakken fortalte Mogens Henrik om sin egen tid som 17-årig fange i

lejren. Han boede i barak 14 stue 4, sammen med sin far, mens moderen boede i kvindebarakken.

Oplevelserne fra Frøslevlejren - Røde Kors ambulancen der står på museet, Mogens Henriks lille kuffert som fulgte ham på turen til Neuengamme, og som nu står på den genskabte museumsstue, alle navnene på barakgangen, der viser de fanger der kom sydpå fra Frøslevlejren - gjorde stort indtryk på deltagerne. Fra Frøslev fortsatte turen over grænsen til Harrislee, den station, hvorfra fangerne fra Frøslev blev transporteret i godsvogne til de tyske lejre, bl.a. Neuengamme. En af deltagerne lagde en buket på stedet.

Lørdag d. 30. september

Dagens mål var KZ-lejren Neuengamme, sydøst for Hamburg. Vi startede dagens tur tidligt for at få mest muligt ud af den.

Da vi ankom til Neuengamme, gik vi

Interiør fra museumsstuen i Frøslevlejren. Det er Mogens Henriks kuffert der står til højre.

slev og Neuengamme?

samlet til orienteringstavlen ved området med mindetavler for alle nationer, der havde fanger, i lejren. Her kan man se, at 105.000 fanger havde været igennem lejren, 55.000 af disse døde – mænd, kvinder og børn.

Vi gik samlet til Danmarksstenen og til monumentet af Muselmanden – skulpturen med den nøgne, udhungrede KZ-fange. Begge steder lagde vi blomster.

Vi så "Dokumentenhäus", hvor vi kunne se navnene – dag for dag – på alle de fanger, der mistede livet.

Vores lokale guide, Michael Grill, der er ansat på museet i Neuengamme, stødte til os ved Dokumentenhäus. Vi fik en grundig introduktion til hele lejrområdet, der nu er blevet renoveret. Der er markeret, hvor bygningerne lå i lejrens aktive periode, ligesom der i museet er genskabt noget af stedet ved store fotostater og historier, fortalt af fanger. Vi kunne se, hvor barakkerne havde ligget, revier, Sonderbau, hvor der sad dødsdømte fanger og ventede på at dødsdommen blev eksekveret. Det var også her, at en gruppe dødsdømte hollændere fik besked på at stille op til hængning. Da man ikke blev færdig den første dag fik resten besked på at komme igen næste dag. Flugt?? Nej!

Mogens Henrik Nielsen i kælderen under Neubau - beskyttelsesrum under krigen.

Gruppen fik besked på, at hvis nogen manglede, ville det få konsekvenser for de andre fanger i barakken.

Sidst på eftermiddagen vendte en gruppe deltagere næsen mod vores hotel Akzent Classic, Glinde. Alle var trætte, fysisk og psykisk. Efter middagen var der samvær, hvor Michael Grill og hans kollega Sabine deltog. Selv om

vi alle var trætte, var der nogle der holdt til ud på de små timer.

Søndag d. 1.oktober

Så tog vi hul på turens sidste dag. Turen gik igen tilbage til Neuengamme.

Denne dag blev brugt til at gå rundt om det store lejrområde. Vi så bl.a. stikkanalen til "Die Elbe" – den stikkanal, som tusindvis af fanger gravede – tit stod de i mudder til op over knæene – mange blev syge og døde. Mogens Henrik havde en tid arbejde med at grave kanal.

Der var "tongrabe", hvor fangerne gravede ler op til produktion af mursten på det store teglværk, der blev bygget af fanger fra Neuengamme på lejrområdet. Leret blev gravet op på tipvogne og med håndkraft skubbet op til fabriksområdet.

Turens sidste stop var Mindesmærket i Neustadtbugten. Her bliver man mindet om den frygtelige katastrofe, hvor englænderne i krigens sidste dage bombede 3 troppetransportskibe, fyldt med KZ-fanger – fortrinsvis fra Neuengamme. Englænderne troede, at det var troppetransporter. 7-8000 fanger mistede livet her – en tragisk ulykke, der gjorde indtryk på deltagerne.

Som rejseleder var det mit store øn-

En røde-kors ambulance - en af dem, der hentede fanger hjem fra Neuengamme.

ske, at deltagerne – med den viden de havde fået – og de ting de havde set – kan bruge det til gavn for vores beboere på Bernadottegården og i Bernadotteparken. Til sidst vil jeg gerne takke for den velvillighed, vi har fået fra de fange/modstandsforeninger, der så villigt ydede os penge, så vi kunne komme af sted denne gang også.

Dette var – efter al sansynlighed – den sidste studietur vi har haft. Hvorfor??

- Det tager meget tid at planlægge og arrangere
- Vi har ikke mere en pose penge i ryggen, og områdets budget er desværre ikke til studieture.

Men vi kan se tilbage på 15 ture, hvor i gennemsnit 18 personer har deltaget hver gang. Alle ture har været gode, og personalet har – uden undtagelse – vist stor interesse for at deltage.

Mogens Henrik Nielsen og Michael Grill ved lejrkommandantens villa.

Hele gruppen i Neuengamme ved kreaturvognen.

Fra Slotsgade til Stutthof

Enogtres år efter anden verdenskrigs ophør – december 2006 – udkom bogen "Fra Slotsgade til Stutthof", skrevet af den tidligere kz-fange, Karl Dester – en af de af de 150 danske kommunister, som med den danske regerings velsignelse blev deporteret til udryddelseslejren Stutthof.

Af Anton Nielsen.

Karl Grue, som efter krigen tog navnet Dester, var kun 20 år, da han blev taget af dansk politi, fængslet efter kommunistloven og over Vestre Fængsel og Horserød endte i tilintetgørelseslejren Stutthof.

Karls forbrydelse bestod i, at han var medlem af Danmarks kommunistiske Ungdom (DKU).

Dertil kom, at han var i familie med personer, som havde kæmpet i den spanske borgerkrig, og som allerede på et meget tidligt tidspunkt af besættelsen, havde brugt erfaringerne fra Spanien i kampen mod besættelsesmagten.

De var eftersøgt af såvel dansk som tysk politi. Det gjaldt ikke mindst Karls stedfar, Poul Hilmer Nedergaard Pedersen – kaldet Paps – en af de første sabotører.

Arresteret i 1941

Karl fortæller levende om en kommunistisk arbejderfamilie i tiden op til krigens start i 1939 og den efterfølgende besættelse af Danmark året efter.

Han bliver arresteret af dansk politi første gang på DKUs sommerlejr ved Mosedede strand d. 22. juni 1941. Alle mandspersoner over 18 år blev arresteret og slæbt med på politigården.

Han bliver imidlertid løsladt efter nogen tid, og det illegale arbejde tog sin begyndelse. For Karls vedkommende udnyttede han sit fag – han var i mel-

lemtiden blevet udlært som typograf – til bl.a. fremstilling af falske papirer til brug for modstandsbevægelsen.

I december 1942 arresteres Karl igen, og via den berygtede byretsdommer, Arthur Andersen, som på få minutter afsiger sin uigenkaldelige og grundlovsstridige interneringskendelse – en kendelse, som for mange af Karls kammerater, fik en dødsdoms virkning.

For Karl blev det indledningen til et årelangt mareridt i dødens venteværelse, som for al fremtid kom til at præge hans liv.

Om opholdet i Horserød, Vestrefængsel og Stutthof skal ikke her berettes. Læs selv bogen, og dan dig din egen mening. Men det mærkes på den detaljerigdom, som på mange måder adskiller denne bog fra andre tilsvarende skildringer, at bogen har været længe undervejs. Flere årtier. Meget må være skrevet kort efter det skete – eller umiddelbart efter hjemkomsten.

Det er en ung mands beretning, men det er en moden mand, som skriver. Den

er skrevet med forfatterens hjerteblod – og det mærkes. Det er en ærlig bog.

Fremtidige læsere – og måtte der blive mange af dem – bør selv læse den unge Karls beretning, som i al sin gru fortæller en historie, som vi alle – ikke mindst de unge – også i dag kan lære af. Husk det der skete – og glem det aldrig!

Det var ikke blot de tidligere generationers kamp. Det er også vores kamp. For også i dag oprettes der kz-lejre og dagligt myrdes der mennesker.

Karl Dester: Fra Slotsgade til Stutthof.

Udkommet d. 9. december 2006.

Forlaget Friis. tlf. 26 70 89 57.

Bogladepris kr. 148,-

Hans hjerte stoppede

Det er en tung opgave at skulle fortælle jer alle, at

HANS BØJLUND har stridt sin sidste strid.

Men det er godt at kunne fortælle jer, at hans sidste tanke var at takke det samfund, der har budt ham mange hårde opgaver, fordi det også har behandlet ham godt.

Han gjorde det på sin måde, så

han også derved kunne yde sit bidrag til at opklare gåden om, hvad der skete med hans gamle kammerater.

Han påstod til det sidste, "at han havde haft et godt liv".

Vi er mange, der takker for at have haft ham som ven.

5.2.2007, Dagmar

85 år – Kaj Christensen

Modstandskampens redaktør gennem en halv snes år, 1995 – 2005, fylder den 28. april 85 år.

Kaj Christensen [KC] er fra Vendssyssel, fra Brønderslev. Han blev udlært som automekaniker under besættelsen, og det var i Nordjylland, at han var meget aktiv i modstandskampen, dels som sabotør og dels som organisator, indtil han på et tidspunkt blev så eftersøgt af tyskerne, at han måtte en tur til Sverige. Han kom illegalt tilbage til Danmark og arbejdede til krigens slutning for organisationen SIS.

Efter en uddannelse som maskinmester sejlede KC på de store have i nogle år, indtil han i 1960 gik i land. Han gik i 1984 på efterløn.

Han blev en ivrig deltager i samfundsdebatten via debatindlæg og læserbreve og blev fra 1987 til 1997 redaktør for et lille lokalblad i Odense, "Frihedskampen" og medredaktør af Pigtraad-Gestapofangen.

KC overtog redaktørstolen i 1995 ved den tidl. ansvarshavende redaktør, Johs. Fosmarks død. Pigtraad-Gestapofangen havde været udgivet af Fangesammenslutningen, og der var ikke rigtig nogen, der havde mod på at tage over. På et møde i Fangesammenslutningen fremkom KC med en færdig plan for et nyt blad. Foreløbig skulle Fangesammenslutningen stå som udgiver, men bladets navn skulle ændres til "Modstandskampen", forsiden ligeledes, og i fremtiden skulle bladet være for GESTAPOFANGER, KRIGSSEJLERE og MODSTANDSFOLK. Landsforeningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen blev senere udgiver, da Fangesammenslutningen lukkede.

KC skrev gennem årene henved 100 boganmeldelser. For to år siden følte KC, at tiden var inde til at holde op; men det blev kun bladet, han holdt op med. Han er stadig aktiv

som sekretær i bestyrelsen for Landsforeningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen 1940-45, ligesom han er medlem af bestyrelsen for Erhvervshæmmede Sjællandsafdeligen, hvor han i øjeblikket er travlt optaget af at forberede det kommende landsmøde i Roskilde i august.

KC bor i dag i Bernadotteparken sammen med sin ægtefælle, Minna Dahl. I dag er han travlt optaget med planlægning og organisering af sammenkomster for de modstandsfolk, kz-fanger og krigssejlere, som bor på Bernadottegården og i Bernadotteparken.

Mogens Henrik Nielsen

P.S. Kaj er ikke hjemme på dagen.

Skal vi besøge Neungamme - Meppen/Versen og Dalum i år?

Af Mogens Henrik Nielsen

Sjællandsafdelingen foretog i september 2006 en vellykket tur til Berlin for nogle af sine medlemmer (Modstandskampen nr. 3 Oktober 2006). Flere udtrykte stor tilfredshed med rejsens mål: Rigsdagen og museer i Berlin, KZ-lejrene Sachsenhausen og Ravensbrück og opfordrede foreningen til at lave en ny tur. Det følgende er nogle ideer til et turforslag.

Turen skal udgå fra Roskilde mandag den 3. september 2007 med bus, over Rødby-Puttgarden til Hamborg med overnatning.

Tirsdag begynder med et besøg i Neuengamme, som i dette forår gør den store renovering færdig, ungdomsfængslet er ved at blive fjernet, så den

tidligere lergrav frilægges. I den anledning afholder man en international indvielse af hele anlægget den 17. maj.

Efter en frokost kører man til Meppen eller Papenburg med ankomst sidst på eftermiddagen for indkvartering de næste tre nætter.

KZ-lejrene Meppen/Versen og Dalum

Onsdag og torsdag vil der blive besøg på de steder, hvor de tidligere kz-lejre, Meppen/Versen og Dalum lå.

Der vil en af dagene også blive besøg på et meget spændende museum i Papenburg, som har en stor samling, der vedrører den anden verdenskrig og de underlejre, som hørte under Neuengamme.

Fredag den 7. september hjemtur.

Prisen vil blive omkring 4200 kr, dertil kommer tillæg for enkeltværelse og afbudsforsikring. Der er søgt om støtte til turen fra tipsmidler, og penge herfra vil naturligvis nedsætte prisen.

20-25 deltagere vil være det optimale deltagerantal og 15 er minimum. Turen er primært for Sjællandsafdelingens medlemmer, men andre kan evt. komme på tale.

Turen gennemføres kun, hvis der er interesse for den – derfor bedes evt. interesserede allerede nu ringe på tlf 4675 7713 eller skrive til mig. Det er ikke bindende. Når vi sender kontingentopkrævning ud i maj, håber vi at have mere nyt.

Ved Alfred Andersen
Bregnevej 7,2,4
5229 Odense SØ
tlf. 6611 5869

85 år

26. februar

Fru Bidstrup

Vemmetoftevej 5
2665 Vallensbæk
Strand

28. februar

Hans Hansen

Sundvej 4
4862 Guldborg

4. marts

Poul Steensen

Vemmetoftevej 5
2665 Vallensbæk
Strand

27. marts

Ursula Hintz

Bernadottegården
Roskilde

29. marts

Mathias Svendsen

Teglmarken 20 a
4220 Korsør

24. april

Olav Hvidberg

Fredensgade 3
3550 Slangerup

28. april

Kaj Christensen

Bernadottegården
Roskilde

16. juni

Dorothy L. Thye

Idrætsvej 1 G
5500 Middelfart

18. juni

Børge Holm

Sædding Strandvejen 28
6700 Esbjerg

31. juli

Ingolf Gildam

Bernadottegården
Roskilde

1. oktober

Ejner Sørensen

Skovvangensvej 180 st.
8200 Århus

29. oktober

Egil B. Petersen

Revvej 16
4220 Korsør

28. november

Aksel Sørensen

Vinterslevvej 63
8370 Hadsten

80 år

7. marts

Edith Christiansen

Skovparken 2
3060 Espergærde

26. marts

Henry Jensen

Strynøgade 14
5000 Odense

31. marts

Mogens Henrik Nielsen

Vemmelev
Roskilde

8. april

Lillian Albertsen

Willemosegade 25
5960 Marstal

8. oktober

Ulla Pedersen

Hobrovej 48
8900 Randers

75 år

28. juni

Birthe Larsen

Ruskær 2
2610 Rødovre

26. juli

Lillian Jørgensen

Tjørneengen 3
2791 Dragør

65 år

29. maj

Knud Buhl Nielsen

Slotsager 3
7100 Vejle

50 år

25. april 2007

Morten Bach

Herluf Trollesgade 5
1052 København K

Generalforsamling

Lørdag den 17. marts kl. 12

holder Hørserød Stutthof foreningen
generalforsamling
i Byggefagens Hus, Lygten 18.

Dagsorden ifølge vedtægterne

- Valg af dirigent og referent
- Formandens beretning og det fremtidige arbejde
- Kasserens aflægger regnskab og foreslår kontingent
- Valg af formand
- Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter
- Valg af 2 revisorer
- Eventuelt

Husk indkomne forslag til formanden senest 14 dage før generalforsamlingen. Tilmelding senest 10. marts. Gæster kan deltage uden stemmeret og skal betale kr.50 for frokost. Telefon Bodil 2167 0292 eller 3675 4594 og arbejde 3888 2833. e-mail bodil.enoch@a.cirque.tv eller arbejde kpid@kpid.dk Anton tlf 4717 9069 eller amail anton.nielsen@mail.tele.dk

Returneres ved varig
 adresseændring til:
 Anne M. Olsen
 Ternevej 39, Snestrup
 5210 Odense N.V.

Medlem nr. 1133

Asta Dahl
 Anemonevej 17
 4000 Roskilde

ADRESSELISTE

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Esbjerg afd.: Fmd.: Gerth Andersen,
 Højtoftevej 2, 6700 Esbjerg, tlf. 75 13 28 40.
 Kontor: Gammel Fritidscenter,
 Grønnevangsvej (ved Østerbycentret),
 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag 14-17.

Odense afd.: Fmd.: Henry Jensen,
 Strynøgade 14, 5000 Odense C, tlf. 65 90 32 02
 Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Omegnsafdelingen:

Sydkajen 4.1.th, 3600 Frederikssund,
 tlf. 45 87 54 98
 Fmd.: Eigil Skov Jørgensen, Strandvej 35,
 Kulhus, 3630 Jægerspris, tlf. 47 53 02 48,
 giro 8011788, sociale sager

Sjællands afd.:

Fmd.: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,
 Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13
 Kass.: Harry Henriksen, Sennepsmarken 11,
 3000 Espergærde

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen,
 Bruuns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Kaj Eilertsen,
 Chr. VII Vej 14, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 22 90.

Kasserer: Birgit Lund,
 Skovparken 76 B, 6000 Kolding,
 tlf. 75 53 73 53.
 Kontor: Vendersgade 28
 Åbent tirsdag 14-16

Århus afd.:

Kontaktperson: Bruno Bøtke,
 Palludan-Møllers Vej 63,2 TH
 8210 Århus V
 tlf. 86 10 28 48

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Else Lizier, Tårnvej 20, 2610 Rødovre,
 tlf. 36 70 03 68
 Kass.: Erik Qvist, Udsigten 16, 4220 Korsør,
 tlf. 58 37 78 06

ODENSE HISTORIE 1940-45

Brandts Passage 15,1.tv
 5000 Odense C, tlf. 66194045
 Åbent d.1.lørdag i måneden kl.13-16

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethesvej 28, Ejby,
 4070 Kirke.Hyllinge, tlf. 46 40 50 87
 Giro: 87 446 867

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA^o BESÆTTELSEN

Fmd.: Jørn Jensen, Parkallé 261, 2605 Brøndby,
 tlf. 43 96 35 18
 Kass.: Salle Fischermann, Toftekærvej 28 C,
 2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90

FRIHEDSKAMPENS VETERANER

Fmd.: Jørgen H. Barfod,
 Ved Fortunen 10, 2800 Kgs. Lyngby,
 tlf. 45 87 22 54.
 Næstfmd.: Eigil Skov Jørgensen (Foss),
 Strandvej 35, Kulhuse, 3630 Jægerspris,
 tlf. 47 53 02 48.
 Kasserer: Bent Nielsen,
 Strandjægervej 78, 2791 Dragør,
 tlf. 32 53 07 16.

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
 Lyngdalvej 18, 8500 Grenå, tlf. 86 30 90 76
 Kass.: Karen Andersen, Gadevænget 1, 8900
 Randers, tlf. 86 43 85 86, giro 663 8961

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, H.H. Kochsvej 4,
 Blok 2, vær. 240, 4000 Roskilde, tlf. 36 16 60 98
 Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernvej 24,
 8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47

HORSERØD STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Anton Nielsen,
 Møllevej 17, 3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69
 Kass.: Bodil Enoch, Brøndbyøster Torv 51.5.th.,
 2605 Brøndby, tlf. 36 75 45 94

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørg Vitnes,
 Torvegade 64, 3. & 4. tv., 1400 Kbh. K,
 tlf. 32 95 22 06/32 95 55 04

VENNEKREDSEN I DANMARK

for KZ Neungamme
 Fmd. Helle Sørensen
 Dalstrøget 22, 4340 Tølløse. Tlf. 5918 6689

Kass: Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle 111,
 2665 Vallensbæk Strand, tlf. 4354 7836
 Giro 807.3481

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søgård, Reedtzholmvej 114,
 4736 Karrebæksminde, tlf./fax 55 44 10 32
 E-post: pse17@dadlnet.dk

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov
 Vej 29, 2. tv., 2900 Hellerup, tlf. 39 62 83 55
 Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
 1631 Kbh. V, tlf. 35 37 11 21

FORH. KONTORCHEF I FRIHEDSFONDEN

Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67,
 2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1, Postboks 3000, 2100 Kbh. Ø,
 tlf. 39 17 77 00, fax 39 17 77 11

AMICALE INTERNATIONALE DE NEUENGAMME (AIN)

Vicepræsident Ernst Nielsen,
 Sofielunden 14, 2600 Glostrup

FÉDÉRATION INTERNATIONALE DES RÉSISTANTS, DANMARK (FIR)

Anton Nielsen, Møllevej 17,
 3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69

BERNADOTTEGÅRDEN

Bernadottegården 94, 9560 Hadsund,
 tlf. 96 53 13 50

BERNADOTTEGÅRDEN

H.H. Kochsvej 4, Himmelev, 4000 Roskilde,
 tlf. 46 31 60 00

MINDELUNDEN RYVANGEN

Tuborgvej 33, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 14 67.

BANGSBO MUSEUM

9900 Frederikshavn, tlf. 98 42 31 11.

FRIHEDSMUSEET

Churchillparken 7, 1263 København,
 tlf. 33 13 77 14.

MUSEET FOR FRØSLEVLEJREN

Lejrvejen 83, Frøslev, 6330 Padborg,
 tlf. 74 67 65 57.

MUSEET PÅ KOLDINGHUS

Postboks 91, 6000 Kolding, tlf. 76 33 81 99.
 Åbent kl. 10-17.

HORSERØDLEJRENS MUSEUM

Esrumvej 367, 3000 Helsingør. Åbent søndag,
 tirsdag og torsdag kl. 11-15.

BESÆTTELSESMUSEET I ÅRHUS 1940-45

Mathilde Fibigers Have 2 (v/ Domkirken)
 8000 Århus C, tlf. 86 18 42 77, fax 86 18 42 83
 Fond reg. nr.: 12844

HISTORISK SAMLING FRA BESÆTTELSESTIDEN,

Niels Bohrs Alle 9, 6700 Esbjerg
 Åbent tirsdag kl. 10-12 og torsdag kl. 10-18.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejes af De Erhvervshæmmede.
 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by.
 Henvendelse til Birthe Fuglsang,
 Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.
 Ansøgning om ophold i højsæsonen skriftlig
 senest den 1. februar.

FRØSLEVLEJRENS MUSEUM

Lejrvejen 83, 6330 Padborg
 tlf. 7467 6557